

РІДКІСНІ ПСАМОФІТНІ ВИДИ РОСЛИН ТА ЇХ УГРУПОВАННЯ В НПП „ГОЛОСІЇВСЬКИЙ” (м. КИЇВ)

**О.І. Прядко, Р.Я. Арап, кандидати біологічних наук
НПП „Голосіївський”**

Наведено характеристику рідкісних псамофітних видів, розміщених на території НПП „Голосіївський”. Відзначено види, занесені до Червоної книги України, а також види, які охороняються на міжнародному рівні. Охарактеризовано одне угруповання, що занесене до Зеленої книги України.

Псамофітні види, Червона книга України, Зелена книга України, охорона, НПП „Голосіївський”.

Національний природний парк (НПП) „Голосіївський” створений у 2007 році в мегаполісі м. Києва. За характером природних комплексів територія є доволі різноманітною. Північна частина, що розміщується на Київському плато, характеризується переважанням листяно-дубових та дубово-грабових лісів, зустрічається водна та прибережно-водна рослинність водотоків, що протікають у глибоких ярах території. Псамофітна рослинність в парку зосереджена лише в її південній частині на терасі Дніпра.

Мета дослідження – виявлення та охарактеризування рідкісних псамофітних видів рослин, які розміщені на території НПП „Голосіївський”.

Матеріал і методика досліджень. Було проведено вивчення псамофітних комплексів, що розміщуються на найвищих ділянках погорбованої тераси Дніпра, яке виявило цілу низку рідкісних видів [5,6].

Результати досліджень. Серед рідкісних видів тут виявлені козельці українські (*Tragopogon ucrainicus* Artemcz.), занесені до Європейського Червоного списку. Із видів, що охороняються згідно з Додатком № 1 Бернської конвенції, зростають сон розкритий (*Pulsatilla patens* (L.) Mill.s.l.) та юриня волошковидна (*Yurinea cyanoides* (L.) Rchb.). Із Червоної книги України [7] виявлені: сон чорніючий (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. s.l.), сон розкритий (*Pulsatilla patens* (L.) Mill.s.l.), ковила дніпровська (*Stipa borysthenica* Klok. Ex Prokud.). Серед регіонально-рідкісних видів зустрічаються молодило руське (*Sempervivum ruthenicum* Schnitt sp. et C.B. Lehm), еремогоне скельна (*Eremogone saxatilis* (L.) Ikonn.)

Козельці українські (*Tragopogon ucrainicus* Artemcz.). Вразливий понтичний вид на північній межі ареалу. В Україні цей вид пов'язаний із сухими піщаними місцями Полісся, Лісостепу та північної частини Степу. На території парку цей вид зустрічається на піщаних горбах тераси Дніпра, а також розсіяний уздовж тераси і на відкритих пісках та ділянках сухих соснових лісів лишайникових.

Сон розкритий (широколистий) (*Pulsatilla patens* (L.) Mill.s.l.). Європейський вид близько південної межі ареалу. В Україні він поширений на

Поліссі, у Лісостепу, північному Степу. Декоративна зникаюча рослина, яка в Європі давно є предметом охорони (Додаток № 1 Бернської конвенції). В Україні лише останнім часом занесена до Червоної книги України [7]. В парку цей вид зростає в заказнику "Лісники", спорадично зустрічається в південній частині – на сухих піщаних ділянках тераси Дніпра, а також у соснових лісах, де зростає поодинокі і куртинами.

Юринея волошковидна (*Yurinea cyanoides* (L.) (Rchb.). Сибірсько-східноєвропейський псамофітний вид, місцезростання якого пов'язані зі світлими та сухими сосновими лісами. Зростає на відкритих піщаних ділянках. В Україні трапляється в Поліссі та Лівобережному Лісостепу і Степу [1]. На території Правобережного Лісостепу вид є рідкісним. У північній частині – на околицях м. Києва, місцезростання наводяться як зниклі та за літературними даними. Охорона в цій частині незадовільна. Охороняється лише в Канівському природному заповіднику.

На території НПП „Голосіївський” юринея волошковидна має декілька місцезростань у південній частині парку на терасі Дніпра. Місцями утворює численні куртини в Конча-Заспівському лісництві (кв. 3, 30, 35) та зустрічається поодинокі в найпівденнішій частині масиву (Дачне лісництво, кв. 67).

Сон лучний (чорніючий) (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. s.l.). Центральноевропейський поліморфний вид на південній межі ареалу. В Україні трапляється в лісовій, лісостеповій та степовій (спорадично) зонах, крім крайніх західних районів і Криму. В НПП „Голосіївський” поширений в Конча-Заспівському та Дачному лісництвах. Розсіяно зростає на піщаних відкритих ділянках тераси Дніпра. Відомі місцезростання в парку цього виду є найчисленнішими на терасі Дніпра. Ведеться моніторинг поширення цього виду в парку.

Ковила дніпровська (*Stipa borysthena* Klok. Ex Prokud.). Рідкісний на північній межі поширення вид. В Україні зустрічається на південному Поліссі, боровій терасі Дніпра, Східному Лісостепу, на річкових та приморських пісках Степу. В парку цей вид відзначений на відкритих піщаних пагорбах у сосновому лісі в урочищі „Лісники”.

Молодило руське (*Sempervivum ruthenicum* Schnitt sp. et C.B. Lenm). Вид, який стає менш поширеним унаслідок антропогенного впливу. Основна частина ареалу охоплює південний схід Середньої Європи, Середземномор'я та південний захід Східної Європи. В Україні цей вид зростає на пісках, іноді в соснових лісах Полісся, частіше в Лісостепу та північній частині Степу. В сусідніх країнах, а саме, в Білорусії, є рідкісним і занесений до Червоної книги [4]. Загалом у цій країні даний вид знаходиться на межі її зникнення. Відповідно до Червоної книги Брянської області [3], вид трактується як рідкісний.

На території НПП „Голосіївський” місцезростання молодила руського знаходяться лише в південній частині парку, на піщаних горбах по терасі Дніпра, які належать Конча-Заспівському та Дачному лісництвам. Найбільші популяції цього виду зосереджені в трьох локалітетах: 1 – на півночі масиву (кв. 3, 35), 2 – у центральній частині (кв. 29, 30), 3 – у південній частині (кв. 67). За характером рослинного покриву всі ділянки різноманітні, кількість та стан популяцій в яких різні. Значно поширене молодило руське в ценозах південної частини парку.

Еремогоне скельна (*Eremogone saxatilis* (L.) Ikonn.). Рідкісний вид. В Україні зрідка зустрічається в соснових лісах Полісся. В парку цей вид відзначений на відкритих піщаних пагорбах в соснових лісах, в межах південної частини парку.

Рідкісні псамофітні угруповання, а саме: угруповання формації ковили дніпровської (*Stipeta borysthenicae*) – степові угруповання, що перебувають під загрозою зникнення. В Україні вони поширені на піщаних терасах річкових долин у межах степової і лісостепової зон і південної частини Українського Полісся [2]. Їх основні місцезростання в парку пов'язані з терасою Дніпра і збереглися на відкритих сухих горбах в соснових лісах.

Висновки

Аналіз представленості рідкісних псамофітних видів на території НПП „Голосіївський” показав, що поширення та сучасний стан популяцій мають свої особливості і пов'язані зі специфічними екологічними умовами. Псамофітні види переважно приурочені до тераси Дніпра у південній частині НПП „Голосіївський”. Тут найбільш поширеним є сон лучний на сухих піщаних ділянках в соснових лісах. Значне поширення серед регіонально-рідкісних видів має молодило руське та еремогоне скельне в ценозах південної частини парку на погорбованому рельєфі в соснових лісах зеленомохово-лишайникових. Інші псамофітні види зустрічаються у парку розсіяно або поодинокі. На території НПП „Голосіївський” відзначені невеликі фрагменти рідкісного угруповання формації ковили дніпровської.

Список літератури

1. Вініченко Т.С. Рослини України під охороною Бернської конвенції / Т.С. Вініченко. – К. : Хімджест, 2006. – 176 с.
2. Зелена книга України / (під заг. ред. Я.П. Дідуха). – К. : Альтерпрес, 2009. – 448 с.
3. Красная книга Брянской области. Растения. Грибы. – Брянск : Читайгород, 2004. – С. 173–174.
4. Красная книга Республики Беларусь. Растения. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды дикорастущих растений. – Минск : Беларуская Энцыклапедыя, имени Петруся Бровки, 2005. – С. 99–100.
5. Прядко О.І. Поширення та сучасний стан популяцій видів рослин із Червоної книги України на території НПП „Голосіївський” / О.І. Прядко, Р.Я. Арап // Матер. міжнар. конф. „Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин”. – К., 2010, – С. 297–300.
6. Прядко О.І. Раритетна компонента флори НПП «Голосіївський» / Прядко О.І., Арап Р.Я., Субота В.В. // Матеріали Українського екологічного конгресу 27-28 жовтня 2008 р. – Ч.1. – К., 2008. – С. 228–233.
7. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

Приводится характеристика редких псамофитных видов, которые размещены на территории НПП „Голосеевский”. Отмечены виды, занесенные в Красную книгу Украины, а также виды, которые охраняются на международном уровне. Охарактеризовано одно сообщество, занесенное в Зеленую книгу Украины.

Псамофитные виды, Красная книга Украины, Зеленая книга Украины, охрана, НПП "Голосеевский".

The characteristic of rare psamophyt species located on National nature park "Holosiyivsky" is given. The species listed in Red book of Ukraine are noted; the protected on international level species are noted too. One group of species listed in Green book of Ukraine is characterized.

Psamophyt species, Red book of Ukraine, Green book of Ukraine, conservation, NNP "Holosiyivsky".

УДК 502.4 (438.42) (476+477+438)

РОЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЛЬВІВЩИНИ В ОПТИМІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ І ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**С.Б. Рибак, завідувач відділення екології та туризму
Н.Б. Баумвальд, Р.М. Писарик, викладачі
Екологічний коледж Львівського національного аграрного
університету**

Проаналізовано можливості використання та шляхи оптимізації природно-заповідних територій Львівщини для підвищення рекреаційної і туристичної привабливості Західної України.

Ландшафт, природно-заповідний фонд, регіональний ландшафтний парк, рекреація, біосферний заповідник, маршрут.

Охорона природи особливо актуальна для густозаселеної Львівської області, розташованої у басейнах Дністра, Сяну та Західного Бугу. Львівщина, площа якої становить 21,8 тис. кв. км. (3,6 % території України) – це унікальний у природничому та ландшафтно-географічному відношенні край.

Мета дослідження – аналіз природно-заповідного фонду Львівщини та оцінка його з метою подальшого використання для підвищення туристичної привабливості регіону.

Матеріал і методика досліджень. Матеріалом досліджень були дані по природно-заповідному фонду Львівської області, які опрацьовувалися з метою виділення ділянок, можливих для рекреації.

Результати досліджень. На Львівщині відбувається чергування типових ландшафтів Малоого Полісся з характерними для них сосновими та сосново-дубовими лісами. До нього прилягає Розточчя, де проходить вододіл між басейнами Балтійського та Чорного морів, і тому лісові масиви мають тут важливе водорегулююче значення.

Питання охорони природи повинні розглядатися комплексно в еколого-економічному, соціальному, культурному, дидактичному і навіть моральному аспектах. Серед завдань природоохоронної роботи на Львівщині